

רשימת ספרי "בן מלך" שיצאו לאור עד עתה:

- תה המצות
- ספרית העומר וחג
- חגיגות
- ימי בן המצרים - מלח
- ובאלול
- ימים נוראים
- חג הסוכות
- חנוכה
- ימי הפרים
- הנהגת של פסח
- בניית מצות המצות
- שמקורו
- תמונת עובד
- שיר הוריים
- שבת קודש
- מידת המצות
- שומע ענינו
- ענינים בשיש ובהלכה
- זמירות שביק
- בראשית ח"א - מאמר
- נבואה בראשית-נח
- בראשית ח"ב - יל
- קל-שולח
- בראשית ח"ג - רצא ויחי
- שבת ח"א - שבת-שלח
- שבת ח"ב - אמרי-נבואה
- ירחי-משפטים
- שבת ח"ג - ירחיה-מקור
- יקריא ח"א - יקריא-מוצא
- מוצאי ח"א - במדבר-שלח

ניתן להשיג: mechonbenmetech@gmail.com | בארץ: ניתן להשיג
sale@yefenofbooks.com | Warehouse: 8462450220

פרשת דברים (חזון) תש"פ
גליון מס' 115

בסייעתא דשמיא

אוצרות בן מלך

מתורתו של מו"ר רבינו הגדול רבי לייב מינצברג זצוק"ל רבה של קהל עדת ירושלים

פרשת דברים

שקדמת לעולם. יכול היית לשלוח ברק אחד ולשרוף את המצריים, אלא שלחתי מני את המדבר אל פרעה לאמר 'שלח את עמי' במתון.

המבואר אפוא מדברי רש"י, כי על אף שלא הורה הקב"ה למשה להקדימו בדברי שלום, הרי מהנהגת הקב"ה למד והקיש משה שזוהי הדרך הראויה, לפתוח תחילה בנתינת הבחירה ביד הנידון אפילו כשסירובו ידוע ומוכרע מראש, כשם שנהג הקב"ה בבני עשו וישמעאל בנתינת התורה, וכפי שנהג בפרעה שהקשה את רוחו וחזיק את לבבו, ואף על פי כן התרה בו ופרש לפניו גם את הדרך הטובה "שלח את עמי ויעבדוני". כי הקב"ה מנהיג את עולמו לפי המעשים הגלויים, ואינו

קומו סעו ועברו את נחל ארנון ראה נתתי בידך את סיחון מלך חשבון האמורי ואת ארצו החל רש והתגר בו מלחמה וגו'. ואשלח מלאכים ממדבר קדמות אל סיחון מלך חשבון דברי שלום לאמר. אעברה בארצך בדרך בדרך אלך לא אסור ימין ושמאל וגו' (ב, כד-כו)

מתוך סדר הכתובים, המתארים את הנסיבות שהביאו למלחמת ישראל בסיחון מלך חשבון, עולה לכאורה תמונה מתמיהה: הקב"ה מצווה את משה להתגרות מלחמה בסיחון, תוך שהוא מבטיחו מראש ניצחון מוחלט וירושת ארצו. אולם משה אינו פותח במלחמה אלא מציב לו תחילה תנאים של שלום, לפיהם אם אך יסכים סיחון לבקשת "אעברה בארצך" יניחווה ישראל לנפשו. ורק לאחר שסיחון דוחה את קריאתו לשלום פותח משה במלחמה. והוא דבר פלא, כי לכאורה אחר שציווה ה' להילחם בו, ואף הועיד את ארצו נחלה לישראל, מה מקום יש לתת לו מוצא להיפטר מן הדין, ולהעמיד לפניו דרכים ואפשרויות של שלום.

וכתב רש"י: ממדבר קדמות - אף על פי שלא ציווני המקום לקרא לסיחון לשלום, למדתי ממדבר סיני מן התורה שקדמה לעולם. כשבא הקב"ה ליתנה לישראל חזר אותה על עשו וישמעאל, וגלוי לפניו שלא יקבלוה ואף על פי כן פתח להם בשלום, אף אני קדמתי את סיחון בדברי שלום. דבר אחר: ממדבר קדמות - ממך למדתי

בגליון

פרשת דברים

ביאורי פסוקים..... עמוד 1

בענייניא דיאמא

תשעה באב - ר"ה לגלות..... עמוד 5

גולה אחר גולה גלתה יהודה..... עמוד 7

תשעה באב איקרי מועד..... עמוד 9

פרנס השבוע

אב תש"פ

עץ חיים היא למחזיקים בה

הוצאות הדפסת גליון זה נודבו לזיכוי הרבים
ע"י ידידנו הנכבד מחשובי אברכי קהילתנו מגדולי תומכי מכוננו
הרה"ח **החפץ בעילום שמו** שליט"א

זכות הפצת אור תורתו הבהירה של רבינו בעל הבן מלך
תעמוד לו ולמשפחתו להתברך בכל הברכות האמורות למחזיקי התורה
לראות ברכה והצלחה בכל אשר יפנו

להנצחתו ותרומות "פרנס השבוע/ החודש"
אפשר להתקשר לטלפון מס' 054-8422488

יו"ל ע"י מכון 'כתבי בן מלך'

לתרומות והנצחות נא לפנות ל-054-8422488

לקבלת העלון במייל, ניתן להצטרף בכתובת
mechonbenmelech@gmail.com

כתובת המכון: אוהב ישראל 1/9, ביתר עילית

לתגובות והערות נא לפנות ל-052-7616048

בעזרת ה' יתברך

שישו אתה משוב כל המתאבלים עליה

הננו להודיע לקהל שווחרי התורה
כי ניתן שוב להשיג את הספר המבוקש והייחודי
המקיף את כל ענייני בין המצרים האבלות והנחמה
'בן מלך - גלות וגאולה'

מאת מרן רבינו הגדול בעל ה'בן מלך' זצוק"ל

מאמרי הלכה ואגדה, ומאמרי חיזוק
להתעוררות וחיבור אישי לאבלות על המקדש וירושלים

הידעת?

מה הוא תוקף חובת התעניות בזמן הזה, והאם יש הבדל בזה בין ד' הצומות לתשעה באב?

מה הם העניינים המעוררים את האבלות בזמננו, ובמה יש להתבונן בימים אלו? מהו תוכן כל פרק במגילת איכה? וכיצד אנו רואים את התגשמות התוכחות שבתורה?

מדוע נקרא תשעה באב 'מועד'? וכיצד ראו גדולי החסידות את האור דווקא בימי בין המצרים?

מה משמעות יום ט"ו באב, וכיצד ניתן לראות את השכינה בישראל בימי הגלות? מהו עניינה של הנחמה, משמעות תהליכי הגאולה, וכיצד יתכן שדווקא הדורות המאוחרים יזכו לכביאת המשחית?

שאלות אלו ועוד רבים, יבואו על פתרון
בלמדך בספר 'בן מלך - גלות וגאולה'

ניתן להשיג בחנויות הספרים ובמשרדי המכון

והימים האלו יהפכו מהרה לששון ולשמחה ולמועדים טובים

בברכת התורה
הנהלת מכון כתבי בן מלך

בשורה טובה למבקשי ה'
ניתן להאזין לשיעורי רבינו זצוק"ל בקו השיעורים
'קו בן מלך'
03-3077354

ישנה אפשרות לבחור במאגר הממוחשב ולהאזין לשיעורים
בפרשת השבוע ובענייני דיומא
שמעו ותחי נפשכם
ויהי רצון שנתנה להגידיל תורה ולהאדירה
מכון כתבי בן מלך
הנהלה

הודעה חשובה ומשמחת
לתורמי המכון
ניתן לקבל החזר מוס
על תרומות למכון בגובה של
עד 35% מערך התרומה
לפי סעיף 46

- ספרים
- למעלה הימנה
- סדרת ספרים
- ביאורים ומאמרים
- על המנה חסידי תורה
- שיעורים
- על ה"מ"ם
- ספר
- הגות ומחשבה
- ביאורי סידור
- ספר
- אמונה ומחנה
- מגאון
- תורה ודעת
- אומרים
- תורה ודעת

הנצחות תורמים

קו בן מלך

03-3077354

מנהלים

מנהלים

מנהלים

עבודת התורה בביתנו
לשמוע שיחיו רבני
מחולקים לנו נשאים
בכל התחומים

הכשרת ספרו בן מלך

ביתר עילית

לשון התקשרות

כתובת אוהב ישראל 1/9

ביתר עילית

עמוד מכתב לטו סעיף 46

לתיאור המידע

mechonbenmelech@gmail.com

אוצרות
בן מלך

שופט את האדם על דבר שעדיין לא נעשה, אף על פי שהכל צפוי וידוע לפניו.

אולם הרמב"ן הוכיח מכאן שאין הכתובים סדורים כסדר המאורעות, ודברי השלום שהקדים משה לסיחון היו אכן בטרם נצטוו להתגרות בו מלחמה, ורק אחר הסירוב נצטוו על המלחמה בו. וכן כתב: 'ראה נתתי בידך את סיחון' - הדיבור הזה הוא האמור למטה (פסוק א) 'ראה החלותי תת לפניך', וקודם לכן שלח לו מלאכים ממדבר קדמות. כי אחרי שיצונו השם החל רש והתגר בו מלחמה לא ישלח לו דברי שלום אעברה בארצך, כי אם ישמע אליו יהיה עובר על דברי השם, ואם ידע שלא ישמע יהיה שליחותו לריק וכו'... אבל פירוש 'אשלח מלאכים', כבר שלחתי מלאכים, אבל הקדים דברי השם, לבאר כי הקשה ה' אלקיך את רוחו (בפסוק ל), לומר כי הכל סיבה מאת השם כי כן אמר לי. וקושיית הרמב"ן על שיטת רש"י מבוארת ביותר, שהרי לפירושו נמצא שציווהו ה' כבר מתחילה להתגרות בו מלחמה, ואם כן, אף שהדרך הנאותה היא לפתוח בדברי שלום, הלא כאן נצטוו במפורש להתנהג אחרת.

והנראה לבאר לפי דברי רש"י, כי אכן סדר המאורעות הוא כפי סדר המקראות, ושני דיבורים נאמרו למשה, האחד לפני שליחת המלאכים והשני אחר סירובו של סיחון. אלא שבדיבור הראשון לא אמר לו ה' לצאת למלחמה בפועל, כי אם להתחיל "להתגרות" בו - וכלשון הכתוב "החל רש והתגר בו מלחמה" - כלומר לפתוח בדברים ובמעשים שיש בהם כדי לעורר את סיחון לצאת למלחמה, ורק כאשר התגרות השיגה את מטרתה וסיחון בחר לצאת לקראתם למלחמה, אז ציוה אותו ה' לקום ולהשיב מלחמה שערה ולכבוש את ארצו מידו - "החל רש לרשת את ארצו".

אלא שמשמעותה של "התגרות מלחמה" אינה דווקא התחלת פעולות איבה וחרחור ריב, אלא כל פתיחת דין ודברים שיש בה משום קריאת תגר על ממלכה ועל ארצה באופן העשוי להוביל למלחמה, גם כשהיא נאמרת בדרכי שלום, פירושה התגרות מלחמה. ולכן, מאחר שהיה משה יודע שסיחון לא יסכים להיענות לקריאתו לשלום, הרי שבעצם שליחת המלאכים אליו כבר היה משום התגרות בו, ובכך מילא בשלימות אחר מצות ה' "החל רש והתגר בו מלחמה". אמנם, מאחר שלא פירש לו הדיבור בעצמו כיצד ובמה יתגרה בו, היה משה צריך לימוד איזוהי הדרך הישרה והראויה להביא לידי כך, ומהנהגת הקב"ה למד שאין פותחים במלחמה אלא לאחר שנסתמו דרכי השלום.

★

עוד נתקשו המפרשים בפרשה זו, היאך אמר לו משה לסיחון "כאשר עשו לי בני עשו", והלא בני עשו כלל לא נתנו לישראל לעבור בגבולם, כמו שנאמר (במדבר כ, כא) "וימאן אדום נתון את ישראל עבור בגבולו ויט ישראל מעליו". ופשוט שלא היה מקום להטעות את סיחון בדבר זה, מה גם שאילו היו בני אדום נותנים לישראל לעבור בגבולם, כבר היו ישראל נכנסים לארץ משם, ולא היו נזקקים לסיחון כלל. וראה רש"י שתייך בזה שהדברים מוסבים רק על שמכרו להם אוכל ומים, אף שלא הניחום לעבור.

ולפי הפשט נראה שגם ענין זה הוא חלק מן ההתגרות, לומר לו היפך הדברים הידועים והמפורסמים, ובכך לעורר את חמתו לצאת למלחמה. וראה 'בעל הטורים' (במדבר כא, כב) שהביא רמז לכך שבדבריו השתדל משה שלא לפייס את סיחון, אלא לדבר אליו בדרך של התגרות: 'אעברה בארצך' - ולא אמר 'נא' כדרך שאמר באדום, שלא רצה לפייסו כל כך, ולא שלח לו אלא כדי לפתוח לו בשלום, ועל כן לא השיב לו תשובה כמו שעשה מלך אדום אלא מיד יצא לקראתו למלחמה.

***

ולא אבה סיחון מלך חשבון העברנו בו, כי הקשה ה' אלקיך את רוחו ואמץ את לבבו למען תתו בידך כיום הזה (ב, ב)

מתוך לשון המקרא יש ללמוד, כי על מנת לתת את ארץ סיחון בידי ישראל היה צורך בקושי רוחו ואימוץ לבבו, ומשמע שאלמלא כן לא היתה בידי ישראל זכות והצדקה לרשת את ארצו. והדברים צריכים ביאור רב, כלום מצות ה' לכבוש את הארץ צריכה עילה, והלא מאחר שכל תכלית ההתגרות בסיחון היתה לשם כיבושו וירישת ארצו, מה נשתנה אפוא דינו מכל שבעת העממין שבארץ ישראל, שלעולם לא נצטוו ישראל להתגרות בהם ולהניעם לצאת נגדם למלחמה, אלא לכבשם ולהורישם מיד ללא שום דין ודברים.

אמנם לאמתו של דבר, כל עיקרו של כיבוש ארצות סיחון ועוגו צריך תלמוד, וכבר נידונו הדברים בהרחבה במקום אחר (ראה תורה ודעת גליון 4 פרשת חוקת תשס"ה). שהרי ארץ סיחון מלך חשבון, וכן ארץ עוג מלך הבשן, אינן בתחום ארץ ישראל עצמה, ומצינו שהיו ישראל מנועים מלכבוש ארצות נוספות מחוץ לגבולות הארץ, אלא לאחר כיבוש ארץ ישראל כולה, כדאייתא במדרש (ילקוט שמעוני פר' עקב רמז תתעד) **כל מקום אשר תדרוך כף רגליכם בו לכם יהיה וכו'... אמר להם כל מקום שתכבשו חוץ ממקומות האלו הרי הוא שלכם, או אינו אלא רשות בידן לכבוש חוץ לארץ ישראל עד שלא**

יכבשו ארץ ישראל, ת"ל וירשתם גוים גדולים ועצומים מכם, ואחר כך כל המקום אשר תדרוך כף רגליכם בו לכם יהיה וכו'. וראה שם עוד, שהמקומות שכבש דוד לפני שהוריש את היבוס, כגון ארם נהריים וארם צובא, אין בהם קדושת ארץ ישראל, כיון שכיבוש זה היה לפני השלמת כיבוש הארץ.

ונראה, כי המניעה מלספח שטחים נוספים לפני השלמת כיבוש הארץ עצמה, היא משום שהרחבת גבולות הארץ עניינה להוסיף מקום על הקיים, וענין זה אינו שייך אלא לאחר שכבשו את כל הארץ ונוכחו כי יש צורך בהרחבתה, כי אז יש טעם לפשוט על מקומות נוספים כדי לספחם לארץ. אולם בעוד שלא תם כיבוש הארץ, עדיין אין טעם להרחבת גבולותיה. ברם, ארצות סיחון ועוג באמת לא נכבשו לשם הרחבת הגבולות, אלא לצורך הכניסה לארץ ישראל. שכן בשעה שעמדו ישראל להכנס לארצם היה מן ההכרח לעבור דרך ארץ סיחון, שלא היתה דרך אחרת להכנס בה, ומאחר שהיה הכיבוש לצורך הארץ, לכן נחשבת ארצו כחלק מארץ ישראל ובכלל קדושתה, בהיותה כעין מבוא ובית שער לארץ, שרק דרכו ניתנה האפשרות להכנס לתוכה.

ומעתה יבואר להפליא למה נצרכה קשיות הלב של סיחון כדי לאפשר את ירושת ארצו, כי הרחבת גבולות הארץ באמת לא תתכן טרם הכיבוש, וכל עוד לא היה צורך במלחמה לא היתה כל הצדקה לספח את ארצו לנחלה, ואם היו כובשים את ארצו באין צורך - לא היתה חלה עליה קדושת ארץ ישראל. אולם מאחר שלא נתן סיחון את ישראל עבור בגבולו, ולא היתה דרך אחרת להיכנס לארץ, אז היה הכיבוש בלתי נמנע, כי לצורך נחלת הארץ יש גם לכבוש את הארצות המעכבות את הכניסה לה, והרי זה למען ארץ ישראל ובכלל כיבושה. נמצא אפוא, כי דווקא אימוץ לבבו של סיחון וקושי רוחו למנוע מישראל לעבור אל ארצם בדרכי שלום - הוא אשר נתן את העילה להלחם בו ולכבוש את ארצו נחלה לישראל, באופן שתחול עליה קדושת ארץ ישראל.

אלא שעדיין יש מקום להקשות, כי הדברים הללו מתיישבים לכאורה רק לגבי סיחון מלך חשבון, שארצו אכן היותה מבוא ובית שער שדרכו היו צריכים ישראל להיכנס לארצם, אבל ממלכת עוג בבשן לכאורה לא הוצרכה עוד להיכבש למטרה זו, וגם לא מצינו שבקשו ממנו ישראל לעבור בגבולו, שהרי כיון שנפרץ הגבול עם סיחון לא היה שום צורך לכבוש ארצות נוספות מחוץ לגבול ארץ ישראל. ואם כן קושיא במקומה עומדת, מה היתה העילה לכבוש את ארצו של עוג, וכיצד חלה קדושת ארץ ישראל עליה.

והנראה לבאר בזה, כי אכן בשונה מארצו של סיחון, ארצו של עוג לא הוצרכה להיכבש מצד מקום הימצאותה, אלא שבעצם יציאתו למלחמה בישראל, העמיד עוג מלך הבשן את עצמו כמכשול לפניהם להיכנס לארץ, וכיון שעל מנת להיכנס לארץ הוצרכו ישראל להילחם גם בו ולסלקו מן הדרך, הרי מעתה לא היה דינו שונה מדין סיחון, ואף ארצו נחשבת כמי שנכבשה לצורך הכניסה לארץ ישראל, ולא לצורך הרחבת גבולותיה.

ומצינו שסיחון ועוג היו חשובים אצל שבעת העממים כשומרי הסף של ארץ ישראל, ועיני הכל היו נשאות להם ולגבורתם. כמו שכתב רש"י לגבי סיחון (במדבר כא, כג) **שכל מלכי כנען היו מעלין לו מס שהיה שומרם שלא יעברו עליהם גייסות. כיון שאמרו לו ישראל 'אעברה בארצך' אמר להם כל עצמי איני יושב כאן אלא לשמרם מפניכם ואתם אומרים כך. ובמדרשות חז"ל מצינו הרבה ביטויים על סיחון ועוג יחידו (פטרון תורה במדבר כב, ה) "סיחון ועוג שהן אורן של עולם". וכן אמרו (שם דברים א, ד) "אמר משה יודע אני בסיחון ועוג שהם מלכים גדולים הן ועיני כל העולם הן". הרי שכיבושם ונצחונם של שני המלכים הללו נחוץ היה להמשך המלחמה, שעל ידי זה נסללה הדרך לכיבוש כל האומות שבטחו בהם וסמכו עליהם להתגונן מפני בני ישראל.**

*

אמנם עדיין יש לדון בדבר, כי גם אצל שבע האומות מצינו ביטוי זה, שחזיק ה' את לבבם שלא להשלים עם ישראל (יהושע יא, כ) **"כי מאת ה' היתה לחזק את לבם לקראת המלחמה את ישראל למען החרימם לבלתי היות להם תחנה כי למען השמידם כאשר ציוה ה' את משה".** מקרא זה נאמר לאחר פרשת בני גבעון, שבאו ונכנעו לפני בני ישראל, ונתנם יהושע חוטבי עצים ושואבי מים, ועל כך אומר הכתוב, כי יתר האומות חזיק ה' את לבבם שלא יעשו כמותם, כדי שישמדו בידי ישראל. ומכאן משמע לכאורה, כי גם לשבע האומות יושבי ארץ ישראל עצמה - היה מוצא ופתח של שלום, ואלמלא עילה זו שחזיק ה' את לבבם שלא להיכנע, לא היתה לישראל זכות והצדקה להורישם.

אלא שהבדל רב קיים בין סיחון ובין שבע האומות, שכן אצל סיחון, הוצרכה עילת קשיות הלב לצורך הכיבוש עצמו, כדי שיוכלו ישראל להשתלט עליו ולכבוש את ארצו מידו, שהרי אלמלא כן היו ישראל עוברים בארצו בשלום ובבטח מבלי לנגוע בו לרעה. מה שאין כן בשבע האומות שבארץ ישראל, אשר בין כך ובין כך היו נכבשים, אלא שעמדה לפניהם האפשרות להיכנע ולהיות למס עובד, ובכך להציל לפחות את

חייהם, כאשר עשו הגבעונים שנתנם יהושע לחוטבי עצים ושואבי מים כעבדים לישראל. וכפי שעשו יושבי גזר הכנענים עליהם נאמר (יהושע טז, י) "ולא הורישו את הכנעני היושב בגזר וישב הכנעני בקרב אפרים עד היום הזה ויהי למס עבד". ועל זאת מציין הכתוב, כי כל יתר העמים הקשה ה' את רוחם שלא יוותרו חיים אפילו כעבדים.

והבדל זה מפורש בלשון הכתוב, שכן אצל סיחון נאמר "כי הקשה ה' אלקיך את רוחו ואמץ את לבבו למען תתו בידך כיום הזה". הרי שקשיות הלב הוצרכה למען עצם נתינתו בידי ישראל. אך בשבע האומות, הנתינה בידי ישראל היתה מתקיימת בין כך ובין כך, ולא הוצרך חיזוק הלב אלא "לבלתי היות להם תחינה... למען השמידם".

בעניינא ד'יומא

תשעה באב - ר"ה לגלות

תשעה באב הפכו של חג הפסח

בתקופות עם ישראל, קיימים שני סוגי מצבים, מצב של גאולה ומצב של גלות. ובתוך תקופת הגאולה ישנם הרבה מאורעות טובים, שעליהם נקבעו המועדים, כל מועד על מאורע או מדרגה שזכינו לה. אבל על ראשיתו ותחילתו של כל מצב הגאולה נקבע חג הפסח, לשמוח בכללות מציאות גאולתינו ומדרגת רוממותינו.

ולפי שחטאנו, אחר התקופה של גאולה וטובה וגילויי שכינה בימי הבית, ניתך עלינו חורבן. והחלה תקופה אחרת, מצב של גלות והסתר פנים, ומחמת מצב הגלות אירעו הרבה מאורעות קשים לישראל. ועל המאורעות הללו נקבעו התעניות, כל תענית על מאורע מסוים, כל צום על עוד שבר שבא עלינו. אולם יום התענית והאבל שנועד להצטער ולהתענות על כללות אובדן הגאולה, על כל הירידה הגדולה, ונפילתינו לבריאת עמיקתא של מצב הגלות. הוא התענית של תשעה באב. שבו מתענים על החורבן, על כללות מצב הגלות וכל הצרות הנובעות מחמתו. יום שמציין את תחילת מצבינו השפל והירוד.

והוא ענין הרמז שרמזו בחג הפסח א"ת ב"ש, שביום שחל ראשון של פסח חל תשעה באב. כדאיתא בטור (או"ח סימן תכח).

ושוש הענין כבר מובא במדרש איכה (איכ"ר פתיחתא יח, ובפ"ג-יג) - על הפסוק - השביעני במרוצים הרוני לענה השביעני במרוצים בלילי הפסח של יו"ט הראשון, הרוני לענה בתשעה באב. ממה שהשביעני בלילי יום טוב הראשון של פסח הרוני בלילי ט"ב לענה. הוי לילי יו"ט הראשון של פסח הוא לילי ט"ב. ועל זה היה מקונן ירמיה איכה ישבה בדרך. ובעץ יוסף שם בשם האלשיך - בליל אכילת מרוצים שצויה אותי לאכול

הפסח על שובע במשטה ויו"ט על מצות ומרוצים ועתה בלילה כיצא בו שביום שחל פסח חל ט"ב הרוני לענה.

כי באותו יום, בו חוזרים וחוגגים את המצב של חירות וגאולה. באים לרמוז, שבכל הענין הגדול הזה, נפרצה פירצה נוראה של חורבן וחסרון. ויש לנו כנגדו מצב של חורבן וגלות.

התענית של תשעה באב, הוא הפכו ומקבילו של חג הפסח. יום צער על אבדן המעלה והמציאות המרוממת של היותינו עם ה'. אין החורבן רק מאורע של צרה, אלא יש בזה במידת מה, ביטול הענין של פסח, פגם וחסרון במציאות של עם ה'. מתוך החירות והגאולה, חזרנו להיות משועבדים בין האומות. עם ישראל נפל במשבר עמוק, וירד למצב אחר לגמרי. אין גילוי שכינה, אין מקדש, אין קרבנות, אין קירבה ונבואה, אין ארץ ישראל, אין הארת פנים, נתבטל כל המצב המיוחד של הקשר עם הקב"ה, נתבטל כל המציאות הנעלית של העם, ומתוך האור הגדול, נפלנו לחשכת הגלות בעבודת עינינו וסבל.

בצאתי ממצרים מול בצאתי מירושלים

ועל ענין זה יסד המקונן הקינה לת"ב 'אש תוקד', בו הוא מקביל את יציאת מצרים מול גלות ירושלים. הרוז אחד מסתיים 'בצאתי ממצרים' והחרוז השני 'בצאתי מירושלים'. כלומר בצאתי ממצרים החלה כל מציאותינו הנשגבה, כעם ה' עם הנהגה מיוחדת, ניסים ונפלאות והשראת השכינה. ומאז כל מה שאירע עמנו לטובה וכל המדרגות הנעלות שזכינו אליהם, מתן תורה ומשכן ובית המקדש כהונה ולויה וכו' וכו' הכל היה המשך ליציאת מצרים. והנה בתשעה באב נפלנו מכל המצב הנעלה הזה, ואבדנו הרבה מעלות נשגבות. ועתה בעת הגלות מעלים על לב את כל הגדולה והרוממות שקבלנו אז ביציאת מצרים. ואיך עתה נחתנו מאיגרא רמה זו,

תקנב ס"ב) שטעם האיסור לאכול בה שני תבשילין הוא - מפני שהוא דרך שררה וכבוד. ובתרומת הדשן (סימן קנא) נראה דהא דבעי סעודה זו ישיבת קרקע לא מטעם אבלות דהא אכתי לא עייל תשעה באב אלא דבעי סעודה עניה ושפלה. ומשום הכי אסרינן שני תבשילין ובשר ויין ולכך בעי נמי ישיבת קרקע וכו' ולדידן דלא נהגינן לעולם בהסיבה אין שפלות הסעודה ניכר אלא בישוב על גבי קרקע (ה"ד במג"א סימן תקנב ס"ק ז).

זכר לחורבן מול זכר ליציאת מצרים

כשם שיש בתורה ובהרבה מצוות - 'זכר ליציאת מצרים', כמו כן תיקנו חכמים, כמה וכמה הנהגות - 'זכר לחורבן'. כי החורבן, הוא מצב שנשתנה בעם ישראל, הפכו של 'זכר ליציאת מצרים'.

'זכר', המוטל עלינו לזכור אותו תדיר, הוא על ענין אשר מורה על כל מציאותינו והוייתנו וכללות מצבינו. 'זכר ליציאת מצרים', היינו שתמיד עלינו לזכור את מציאותינו המיוחדת כעם ישראל, עם ה'. וכמו כן 'זכר לחורבן', היינו לזכור שאנו בגלותא, ובחשוכא שרינן, ורחק ה' הסתיר פניו ממנו. לזכור שכל מצבינו כהיום, איננו המצב הראוי לעם ישראל, שלא נשכח ונשתקע ונשלים ח"ו עם מצבינו זה, אלא תמיד נזכור שאנו חסרים ונעדרי אור, ונצפה בשקיקה לחזור למציאות הרוממה והקדושה, כפי יעודו הנשגב ומבנהו הנכון של עם ישראל עם ה'.

כשם שבפסח כבר מתחיל החירות והגאולה, מראש חודש, וכל החודש הוא חודש הגאולה, ונעשה ראש לחדשים. כך גם בתשעה באב, מתחיל הצער מראש חודש, משנכנס אב ממעטין בשמחה. ומראש חודש ועד התענית, נוהגין כמה דיני אבלות. וכשם שבפסח מחצות ערב פסח מתחילים מצוות הפסח וענייני החג. כמו כן בערב ת"ב מחצות ואילך כבר נוהגים כמה דיני ומנהגי אבלות.

תשעה באב ראש לחשבונות

ובירושלמי איתא, שנחשב תשעה באב תחילה וראש לחשבונות - ויהי בעשתי עשרה שנה באחד לחדש היה דבר ה' אלי לאמר בן אדם יען אשר אמרה צור על ירושלים האח (יחזקאל כו, א-ב), מהו האח אין תימר באחד באב עדיין לא נשרף אין תימר באחד באלול ביום ולילה

והתחיל המצב הירוד והשפל של הגלות, בו אין לנו מאומה מכל אלו. קדושה ונבואה וכבוד ה' נראה, בצאתי ממצרים - רחק ממנו והנה איננו, בצאתי מירושלים. - דגן שמים ומצור יזובו מים, בצאתי ממצרים - לענה ומורוים ומים המרים, בצאתי מירושלים. - יובל ושמטה וארץ שוקטה, בצאתי ממצרים - סגולת א-ל לקוחה כצאן לטבחא, בצאתי מירושלים.

כשם שחג הפסח אינו רק ציון וזכרון למאורע שאירע ביום זה. אלא הוא 'ראש השנה' למציאותו של עם ישראל. עוד שנה שאנו 'עם ישראל'.¹ עוד שנה של חירות וגאולה להיות עם ה'. ולכן חוגגים את ההתחלה החדשה עם סממני חירות. כמו כן תשעה באב, הוא 'ראש השנה' של המציאות ההפכית.

זהו 'ראש השנה' לצרות ולגלות. בכל שנה ושנה ביום זה, אנו דואבים ומקוננים על כי אנו עוד שנה בגלות, עוד שנה של חורבן הבית וגלות השכינה, עוד שנה של ביזוי ואבדן האומה. עוד שנה של הסתר פנים. שאין הקב"ה עמנו בגילוי.

כשם שחודש ניסן הוא חודש מיועד למאורעות של בנין עם ישראל - לידת יצחק, יציאת מצרים, הקמת המשכן, כניסה לארץ ישראל, וכן אמרו בניסן עתידין להיגאל. וכמו"כ הוא מועד לניסים בכל הדורות 'אז רוב ניסים הפלאות בלילה'. כך לעומת זה נעשה תשעה באב זמן מועד לפורענות והרבה מאורעות של גלות וחורבן התרחשו בתשעה באב.

סממני ת"ב היפך דרך חירות שבפסח

כשם שבפסח יש מצוות והנהגות, לנהוג 'דרך שררה וחירות'. במקביל לזה, יש בת"ב הנהגות לנהוג 'דרך שפלות ושברון'. בפסח ישיבה בהסיכה, ובת"ב ישיבה על הארץ. בפסח ריבוי אור, ובת"ב כיבוי נרות. בפסח שירת ההלל, ובת"ב לקונן קינות. בפסח סיפור יציאת מצרים, ובת"ב מגילת איכה.

ומתוך ענין זה הם דיני הסעודה המפסקת, שהיא 'סעודת היום' של תשעה באב. וכדאיתא בירושלמי על סעודה זו - זו היא עיקר סעודת תשעה באב (תענית פ"ד ה"ו) [כלומר, מכיון שבסעודה זו מכין עצמו לתענית]. שנוהגים בה בסממני אבלות ושפלות, היפך סממני החירות של 'סעודת ליל פסח'. וכדאיתא בלבוש (סימן

1. וזה הטעם שלמלכי ישראל מונין שנותיהן לחודש ניסן כדאיתא בריש מסכת ר"ה. וכן שנת הקרבנות מתחילה בחודש ניסן שבו מתחילין להביא את קרבנות הציבור משקלי השנה החדשה. כלומר שהשנה של עם ישראל מתחלת בחודש ניסן. ושורש הדבר במצות 'החודש הזה לכם ראש חדשים', כי ר"ה של חודש תשרי הוא ר"ה של שנת העולם כלומר תחילת השנה לפי טבע עונות הבריאה. אבל בחודש ניסן הוא ר"ה של שנת עם ישראל שבחודש זה החלה מציאותם המיוחדת כעם ה'.

לאות צער וצרה. ואין לשנות ולתקן החשבון, כי כך הוא צורת החשבון בעת צרה, שהכל מבולבל ומתקלקלים החשבונות. וכביכול אין זה קלקול, כי בעת צרה, כך הוא סדר וצורת הזמנים והחשבונות.

ועכ"פ, נשאר כך שיהיה יום זה נחשב 'ראש לחשבונות', שנקרא ת"ב 'אחד לחודש', כי הוא תחילת זמן הצרות, והוא יחשב אפוא ראש חודש של גלות². כביכול מתחיל חשבון חדש מנין של גלות. ונחשב היום הזה 'אחד לחודש', כשם שהמנין לחדשי הגאולה החל בראש חודש. כי כל התחלה ותקופה חדשה, ראוי לה שתתחיל מראש חודש.

גולה אחר גולה גלתה יהודה

ביניהם הגלויות העיקריים שבהם, שכל יתר הפורעניות והגזירות הם תולדות והמשך של גלויות מרכזיות אלו. והם א. גלות מצרים ב. גלות בבל - חורבן בית ראשון. ג. גלות אדום - חורבן בית שני. ובתוך הגלות ידועים ביותר שני מאורעות גדולים שהיוו ציון דרך והתפתחות חדשה. והם - ד. גירוש ספרד. ה. השואה.

והנה בהתבוננות במאורעות ובעומק משמעותם, נראה כי כל הגלויות הללו אינם מאורעות ופורענויות שחזרו על עצמם פעם אחר פעם, ורמז לדבר 'לא תקום פעמיים צרה' (נחום א, ט). אלא יש כאן התחדשות של שלב נוסף ושונה שלא היה עד כה. שהרי צרת הגלות הראשונה כבר באה עלינו ועדיין שוררת, ואם כן כאשר באה גלות נוספת אין היא חזרה של אותה גלות אלא יש כאן משמעות של תוספת התחדשות בעומק הצרות, ירידה נוספת בגבור הגלויות ועוד מצב של שפלות במעמדינו. כל תקופת גלות המאוחרת יותר, הריהי שלב יותר עמוק, עוד ירידה אחרנית בשפל המדריגה ואבדן נוסף של מעלות.

ואחרי התבוננות מבחינים אנו בהבדלים שבין כל שלב ובהשתלשלות הירידה מגלות לגלות.

גלות מצרים - מניעת הולדת העם

(א) 'גלות מצרים' היה משמעותו ומטרתו לא להניח

נפק בלדרה מן ירושלם ואתי לצור אלא קלקול חשבונות יש כאן. ר' יוחנן ורשב"ל ר' יוחנן אמר למלך שהיה יושב ומחשב חשבונות באו ואמרו לו נשבה בנך ונתקלקלו חשבונותי אמר יעשה זה ראש לחשבונות (יר' תענית פ"ד ה"ה).

והיינו שבא ר' יוחנן ליישב הדבר היאך יתכן שהונצח קלקול החשבונות, בתוך דברי הנביא. שהרי היה ט' לחודש ולא אחד לחודש. אלא שבכך שמציין הזמן המקולקל שהיה בעת החורבן, על ידי זה מזכיר ומציין הצער. שכל כך היו בצער עד שנעשה הבלבול ונתקלקלו כל החשבונות. וציוה המלך להשאיר קלקול זה בחשבון,

גזירת הגלויות מאז תחילת בנין עם ישראל

עם ישראל לכל אורך קיומו רצוף בגלויות ובפורענויות רבות, מאז ראשית כינונו ולאורך כל ימי קיומו עברו עליהם כמה וכמה גלויות וגזירות רעות ורדיפות אין מספר. וכמו שנתבאר בחז"ל שהדרך להגיע לטובה הגדולה היא על ידי מירוק וזיכון - 'תניא רבי שמעון בן יוחאי אומר שלש מתנות טובות נתן הקדוש ברוך הוא לישראל, וכולן לא נתנן אלא על ידי יסורין, אלו הן תורה וארץ ישראל והעולם הבא' (ברכות ה.).

מרגע שנכתרה עם אברהם אבינו ברית בין הבתרים, כאשר הובטחה מאת ה' יציאתו של עם ישראל, מיד נפלה עליו אימה חשיכה ונאמר לו 'ידוע תדע כי גר יהיה זרעך בארץ לא להם ועבדום וענו אותם ארבע מאות שנה'. ואחר כך כאשר בני ישראל חטאו הוצרכו עוד ליסורים נוספים וגלויות, וכדכתיב - 'רק אתכם ידעתי מכל משפחות האדמה על כן אפקוד עליכם את כל עוונותיכם' (עמוס ג, ב). וכל אלו מביא הקב"ה על עם ישראל כאב המייסר את בנו בכדי למרקם לצרפם ולזככם להטיבם באחריתם, במטרה להביאם אל מצבם הנעלה והנשגב המיועד להם.

לכל גלות אופי בפני עצמה

מתוך ריבוי המאורעות שבאו ונתרגשו עלינו נתבלטו

2. ובעומק הדבר, מאחר שלא כתב בפסוק איזה חודש, יש כאן שכאילו ח"ו נתקלקל החשבון של גאולה שמונין ישראל, מ'החודש הזה לכם'. שכל המנין הוא לחודש שבו יצאו ממצרים. אך עתה כשהתחיל מצב הגלות נתקלקל כל אותו חשבון, ומרוב צער, כביכול חודש אב הוא מעתה הראשון לחשבונם של ישראל, כלומר שמעתה, 'חודש' סתם, הוא חודש אב, החודש הידוע להם, שהוא נעשה להם ראש וראשון לגלותם ומעמדם השפל.

גזירת הגלות הראשונה שנעשו כבושים תחת האומות, לא פסקה עדיין אלא שתוקף גזירת הגלות פג מעט כאשר נפקדו לבנות את הבית השני.

גלות אדום - גלות העם מארצו

ג) 'גלות אדום' כבר לא באו לכבוש את ישראל תחתיהם כיחידה אחת, אלא היתה מטרתם לאבד ולפזר את העם ולגרשם שלא יהיו מקובצים יחד בארץ אחת, וזה שלב יותר נורא וגלות יותר עמוקה שאינם מרוכזים יחדיו אלא מפוזרים בכל העולם, ומאז נעשו ישראל גרים בעולם ומאבדים את כל אחדותם וצביונם כעם.

חוץ מעצם הדבר שאבד מאתנו מציאותינו כעם מאוחד היושב על אדמתו, הרי פיזור זה מביא גם לגזירות ורדיפות כאשר בכל מקום בהם נמצאים הריהם זרים ושנואים ואנשי המקום מכים בהם ומצרים את צעדיהם. ולאורך הדורות התרחשו לאין סוף עלילות ורציחות ומסעי הרג ושמד נגד עם ישראל.

גירוש ספרד - נטילת זכות הישיבה בעולם

ד) 'גירוש ספרד' לבד מהיותו מאורע מרכזי בשל היקפה הגדול של הגזירה שאחרי 'תור הזהב' שבו ישבו היהודים בשלוה לאורך שנים, לפתע גורשו מאות אלפי יהודים מארץ גדולה. הרי הוא מהווה גם ציון דרך בכללות מצב ישראל בגלות. עד לגירוש זה, ככל שהיו ישראל מוכים ונרדפים ונהרגים וכבושים בעול גזירות קשות עדיין היו רשאים לשבת בארצות הגויים והיה להם מקום בעולם. אולם הגירוש היווה אות לתקופה חדשה בהם האומות אינם מניחים להם לשים מנוח לכף רגליהם.

גירוש ספרד היה המפורסם והגדול שבגירושים, אולם בעטיה של גזירת מלכות ספרד אירעו גירושים בארצות נוספות, שכן אז החל שלב נוסף בגלות עם ישראל, שאחרי שכבר אבד את ישיבתו בארצו כעם מאוחד, עתה מאבד גם את עצם זכות ישיבתו באיזה מקום בעולם.

לא זו בלבד שניטלה ארצינו מאתנו למושב לנו, אלא לא הניחו לנו מקום מנוחה בעולם. באמרם לישראל קומו צאו מתוך ארצותינו אל אשר תשאכם הרוח, והושלכו אל הים ואל המדבריות, ורבים אבדו ומתו בדרכי הנוד. והנותרים נדדו מארץ לארץ עד אשר מצאו איזה מנוח לתקופת זמן עד שהתערורו גויי הארצות ההם לגרש את יהודיהם.

השוואה - נטילת זכות הקיום והחיים של העם

ה) השלב האחרון אשר הוא הנורא מכל, היה בימי 'השוואה' האיזומה, לא רק שאין מניחים אותנו להיות

לעם ישראל לקום ולבנות את עצמו, עוד בטרם היה לעם כאשר רק התעתד לכונן את מציאותו כבר באו עלינו אומות העולם - אשר מצרים ייצגו אותם באותו שלב - ולא הניחו לעם ישראל לזקוף את ראשם. ועומק הדבר הוא שאומות העולם אינם יכולים לסבול את הרוממות הנשגבה הצפויה לעם ישראל מאת ה', אשר בא לקחת אותם לו לעם מתוך כל אנשי העולם. ומבקשים המה לסכל את התכנית הגדולה בעודה באיבה ולעקור את הכל.

ביציאת מצרים קם העם ונעשה למציאות קיימת, עם ישראל נגאל מן השעבוד אשר כבש את מציאותו וקיומו של העם תחת עול העבדות, הקב"ה גאל אותנו ועשאנו לעם עצמאי ובן חורין, עם שיש לו תרבות עצמאית של נשיאת שם ה' ודגל הטוב והראוי, וזכינו לרוממות הגדולה להיות עם ה' ולקבל תורתו הקדושה.

נגאלנו על כרחם של מצרים ועל אפם וחמתם של אומות העולם, אולם אי נכונותם לקבל את תופעת העם הנבחר ושאיתם העזה לחסל את הכל מעולם לא פסקה מאומות העולם, שלהבת השנאה רק לובתה ביתר עוז מאז מעמד הר סיני, כאשר הדבר החל להתממש בהופעת כבוד ה' על עמו, ואז ירדה שנאה לאומות העולם, ובכל דור ודור עומדים עלינו לכלותינו.

גלות בבל - נטילת עצמאות העם

ב) 'גלות בבל' היתה גלות שונה במהותה מגלות מצרים, נבוכדנצר כבש את עם ישראל במטרה שיהיו נשלטים תחתיו, שאיפתו היתה לשלוט על העם הנכבד ובכך להעצים את תוקף מלכותו. ולכן הגלה אותם לארצו לבבל בכדי לכבשם תחתיו ולהשתמש בהם לצרכו ולהשתלט עליהם, וכמו שהיה בגלות יכניה שלקח נבוכדנצר את מיטב העם לבבל לעבוד את ארצו, ומתוכם לקח אף עבדים לשרת לפניו כמו חנניה מישאל ועזריה ודניאל. בכך נתייחד אופייה של גלות בבל שמני אז אבדה עצמאותו של עם ישראל וירד קרנם, אלא הם כבושים תחת האומות והריהם כעבדים לשרתם.

והנה גם אחרי הפקידה כאשר הכריז כורש מלך פרס כי הוא מתיר להם לעלות לירושלים, עדיין נשארו כבושים תחת ידו של כורש ולא חזרה לישראל עצמאותם הראשונה וכמו שאמר עזרא - מימי אבותינו אנחנו באשמה גדולה עד היום הזה ובעונותינו ניתנו אנחנו מלכינו כהנינו ביד מלכי הארצות בחרב בשבי ובביזה ובבושת פנים כהיום הזה. ועתה כמעט רגע היתה תחינה מאת ה' אלוקינו להשאיר לנו פליטה וגו' כי עבדים אנחנו ובעבדותינו לא עזבנו אלוקינו ויט עלינו חסד לפני מלכי פרס וגו' (עזרא ט, ט-ז).

ואין אנו יודעים מה ילד יום ירחם ה', ועל הכל פצענו האנוש, כאשר לדאבון לבנו, רוב עם ישראל מנותקים מהתורה והאמונה, והנורא מכל שהם מתבוללים בין האומות ואובדים מעם ישראל. ועינינו מייחלות לגאולה השלימה והנצחית כאשר אבינו מלכנו ישיענו ויגאלנו מכל צרותינו וישבור עול גלויותינו, ויפיע עלינו בגאון עוזו ולהניח שכינתו בתוכינו ולבנות בית מקדשינו ולהביא עלינו את כל היעודים שהובטחו לנו.

מלחמת גוג ומגוג לקראת הגאולה

השלב האחרון של הגלות יהיה במלחמת גוג ומגוג, מאבקם של כל הגויים אשר ינסו בפעם האחרונה למנוע את צמיחתו המוחלטת והגדולה של עם ישראל להיות מנושאים על כל העולם במדריגה הרמה בדביקות עם ה'. וכמו שמפורש על ידי הנביאים בספרי הנ"ך בארוכה.

דומה מלחמה זו במשמעותה לגלות מצרים, גלות מצרים היתה כאשר עם ישראל אך החל לצוץ ולפרוח מעל פני האדמה, ומצרים ביקשו למנוע זאת ולא עלתה בידם. מלחמת גוג ומגוג תבוא כאשר עם ישראל יעמוד לפני עלייתו הגדולה אל מקומו הנאות בפיסגת העולם כאשר הם מבורכים בכל המעלות והשפע והברכה וה' בראשם, ואז יבואו כל העמים למלחמה על ירושלים במאמץ למנוע זאת בכח הזרוע, להילחם בישראל ולא לאפשר להם להגיע אל מעלתם הרוממה ודרגתם הנשגבה הראויה להם, או אז תבוא מפלתם הגדולה והסופית, כאשר יתגלה כבוד ה' ויגוף אותם סביבות ירושלים, ותבוא גאולת ישראל השלימה והנצחית, בביאת משיח צדקנו במהרה בימינו אמן.

במקום כלשהו במדינות העולם, אלא באו לאבד את עצם מציאותנו, אין די להם שלא נשב במדינותיהם אלא עתה שוללים את כל עצם זכותינו להתקיים, 'לכו ונכחדים מגוי ולא יזכר שם ישראל עוד', גזרו ואף בצענו את מלחמת ההשמדה נגד עם ישראל בכדי למחות ולחסל את הוויית עם ישראל מן המציאות, עצם קיומינו מפריע לעולם. ולדאבוננו הצליחו להפיק זממם, ולולי עמד לנו ה' כמעט לא נשאר שריד ופליט מן העם.

השוואה - הירידה התחתונה

שלב זה הוא כבר הירידה האחרונה שאין אחריה עוד ירידה. שהרי כבר באו לעקור את עצם קיומינו, ואין שייך יותר גרוע מזה. ועתה לא נותר אלא לצפות לגאולה השלימה, אשר בוודאי תהיה בקרוב. וכדאיאת במדרש - כל זמן שישאר בירידה התחתונה הם עולים ראה מה כתיב ועלה מן הארץ, אמר דוד (תהלים מד, כו) 'כי שחה לעפר נפשנו דבקה לארץ בטננו אותה שעה (שם, כז), קומה עזרתה לנו ופדנו למען חסדך' (שמו"ר א, ט).

'אמרו ישראל לפני הקדוש ברוך הוא, רבון העולמים אימתי את גואלני. אמר להם, לכשתרדו לירידה התחתונה, אותה שעה אני גואל אתכם. שנאמר (הושע ב, ב) ונקבצו בני יהודה ובני ישראל יחדיו. אמרו בני קרה, בירידה התחתונה אנו. כמה דאמר (תהלים מד, כו) כי שחה לעפר נפשנו. מה כתיב אחריו, קומה עזרתה לנו' (מדרש תהלים מזמור מה).

והנה בדור האחרון אחר השואה אף שהוקל תוקף הגזירות, עדיין אנו בגלות ועדיין מתחדשים על ישראל מאורעות והריגות כתוצאה משנאת ישראל הפורחת כצרעת בכל האומות, ועדיין עומדים עלינו לכלותנו

תשעה באב איקרי מועד

ועוד נתבאר על פי מה שדרשו חז"ל על הפסוק - והיה כאשר נלכדה ירושלים, אמר להם עוד היא שמחה שבו ביום נטלו ישראל אופכי על עונותיהם דאמר רבי שמואל ב"ג אופכי גדולה נטלו ישראל על עונותיהם ביום שחרב בית המקדש שנאמר תם עונך בת ציון וגו' (בר"ר מב, א).

עוד נתבאר בפוסקים, על פי מה שאמרו (ירושלמי ברכות פ"ב ה"ד) כי בת"ב נולד משיח.

אמנם זה צריך ביאור, וכי יום תשעה באב הוא יום מועד של שמחה שמחתו אין אומרים תחנון. והרי הוא יום שאין מר ממנו.

אין אומרים תחנון בת"ב

איתא בטוש"ע (או"ח תקנט) דאין אומרים תחנון בת"ב, משום דאיקרי מועד דכתיב 'קרא עלי מועד' (איכה א, טו), (ומקור דין זה במרדכי מו"ק). וצריך להבין על מה נקרא ת"ב מועד. וביארו במפרשים הטעם, על פי מה דאיתא בחז"ל מזמור לאסף אלהים באו גוים בנחלתך וגו' קינה לאסף מיבעי ליה. שאמר אסף שירה על שכילה הקב"ה חמתו בעצים ואבנים שבביתו ומתוך כך הותיר פליטה בישראל שאלמלא כך לא נשתיר משונאי ישראל שריד וכן הוא אומר כלה ה' את חמתו ויצת אש בציון (איכ"ר ד-ד מובא ברש"י קידושין דף לא:).

ויתכן שקבעו זכר זה של מועד רק לענין תחנון, להזכיר שיש ביום זה גם סוד ועומק של 'מועד', אך ודאי שעיקר היום, הוא יום מר לאבל ובכי.

'מועד' לשבור בחור'

אמנם נראה לברא הענין, עפ"י פשוטו, כי באמת בפסוק של קרא עלי מועד, כתיב 'קרא עלי מועד לשבור בחורי'. ואין הכוונה שהוא מועד לשמחה. אלא הכוונה בשם 'מועד', שהוא יום שמיועד כולו לענין מסויים. וכמו שיש מועדים טובים, מועדי ה', שהם ימי חג ושמחה. כמו כן הצומות גם הם 'מועדים', לצום ולאבל ולבכי.

וכך נראה מלשון הפסוק צום הרביעי וצום החמישי וגו' יהפכו לששון ולשמחה ולמועדים טובים. ממה שאמר מועדים טובים משמע שיש מועדים שאינם טובים, דהיינו שעתה הצומות הם מועדים רעים לאבל ובכי.

וגדר הדין 'מועד' שבזה הוא, שאין היום רק עם דינים פרטיים מסויימים. אלא כל היום כולו מיועד לאבל ולבכי. ומטעם זה, אין אומרים תחנון. כדי לא להסיח דעת מעיקר ענין היום. מאחר שעצם היום כולו מיועד לענין התענית.

וכעין שמצינו לענין דין איסור מלאכה בתעניות, דילפינן לה בגמרא - אמר קרא קדשו צום קראו עצרה אספו זקנים, כעצרת, מה עצרת אסור בעשיית מלאכה, אף תענית אסור בעשיית מלאכה (תענית דף יב:).

וזה צריך ביאור איך ילפינן עצרה מעצרת, וכי יש שמחה בתענית לאסור בה מלאכה. אלא שהבינו חז"ל במקראות, דממה שכתבה תורה איסור מלאכה בקשר לקביעת היום כ'עצרת', הרי שאיסור המלאכה שבו, נובע מחמת שהוא מיועד לעצרת, כלומר שעוצרים עצמם מכל עסקיהם כדי לשמוח. ואיסור המלאכה שאמרה תורה, אינו רק מחמת כבוד וקדושת היום. אלא גם כדי שיהיו פנויים לעסוק בקדושת ומצוות היום. ולכן ילפינן גם לתענית ציבור, לאסור מלאכה משום אסיפת העם, שגם בתענית הוא עצרת ואסיפת העם לצעקה ותפילה.

תחנון אינו מעיקר סדר היום

ונאמר דין זה רק לגבי תחנון, מכיון שאינו מעיקר סדר היום, ולכן ביום שהוא 'מועד' לדבר מסויים, אין

ראוי לעסוק בדברים נוספים. אבל התפילה היא חלק מסדר היום, אין לדחותה מפני שהיום הוא מועד, שאין הם סתירה לענין המיוחד של היום. כלומר שהתפילה והברכות, שהם מעצם סדר היום, אינו סותר ליחוד היום לאבילות. אבל תחנון הוא הוספה על התפילה, וביום המיועד ומיוחד לאבל, אמירת התחנון הוא עזיבה של ענין היום.

[כלומר שפסוקי דזמרה וברכות קריאת שמע באים לרגל התחדשות היום, וכן התפילה היא על צרכי היום משא"כ תחנון וסליחות אינם בגין עצם היום, אלא משום כללות העמידה התמידית לפני ה'].

וכעין שמצינו שבבית האבל אין אומרים תחנון (טושו"ע או"ח קלא). ובטעם הדבר כתב הב"י בשם שבלי הלקט - בבית האבל אין נופלין על פניהם משום דאיתקש לחג דכתיב והפכתי חגיהם לאבל, הלכך אין אומרים וידויים ותחנונים בבית האבל. [ובב"י שם כתב טעם זה גם לגבי תשעה באב, עיי"ש.] והדבר תמוה שבבית האבל אין אומרים תחנון משום דאיתקש לחג, וכי חג יש שם, והרי מתאבלים ומצטערים שם, וכן תמה בערוה"ש. ועיי"ש בפרישה, שתמה דבפסוק גופא מפורש שהאבלות הוא היפך החג.

אמנם לפי מה שנתבאר כאן, מבואר כוונתם, שמהפסוק ילפינן דזמן האבלות דומה לחג, כלומר כשם שהחג הוא 'מועד' המיועד לעסוק בשמחה, כמו כן האבלות הוא 'מועד' המיועד לעסוק באבל. ומש"ה אין נופלים על פניהם, שאין הוא זמן ראוי לעסוק בעניינים אחרים כנ"ל.

ולפי"ז, גם בימים טובים, מה שאין אומרים תחנון, חוץ מדין השמחה. הוא גם מחמת שהיום הוא מועד, שהוא מיועד לחג ואינו זמן לעסוק בעניינים נוספים.³

והוא גם יסוד ועיקר הטעם לאי אמירת תחנון בת"ב, כאמור, כדי שלא להסיח דעת מן האבילות. ואינו זמן לבקש תחנונים רק להתאבל ולקונן. [למרות שיש גם בתשעה באב ענין תשובה וסליחות וכן איתא בטור (תקנ"ט) בשם רב עמרם שכתב להרבות סליחות בסלה לנו, אלא שמכיוון שעיקרו של יום הוא מועד לאבילות לכן אין מרבים בו בתחנונים ובסליחות].

3. אכן ביוה"כ מרבים בתחנונים ובסליחות, שאין זה עזיבת עניינו של היום, אלא אדרבא הוא עיקר מצוותו ועניינו של היום.

מנבי

קבוצת הבריאות הטובה בישראל

אבל יחיד עשי לך

משתתף באבל הכבד
עם פטירתה של הרבנית הצדקנית
אשת חיל עטרת בעלה בת גדולים.

מרת **חווה סערל** **יהודית** ע"ה

אשת חבר להאי גברא רבה הגאון הגדול
רבי **חיים שטרן** שליט"א
ראש הכולל ומהמשפיעים הידועים בירושלים

המקום ינחם אתכם
בתוך שאר אבלי ציון וירושלים

משה שלדינגר
מנהל השיווק למגזר החרדי

מכון כתבי בן מלך

בית היוצר של רבינו הגדול בעל ה'בן מלך' זצוק"ל

ויצא מן בת ציון כל הדרה

מכון "בן מלך" מתאבל מרה יחד עם כל בני קהל עדת ירושלים, על פטירתה בדמי ימיה של האי אשה גדולה אשר ברוב יומת ומייסדת הארגון הגדול "בנתה ביתה" לחיזוק ורוממות בקרב נשות ירושלים בקהילתנו הקדושה. "אמה של ירושלים" אשר לזכותה נזקפים בתים רבים המתקיימים בדרך הקדושה והצניעות באופי קדושת ירושלים בדרך שהתווה רבינו בעל ה"בן מלך" זצ"ל.

האשה הצדקנית הרבנית מרת

חיה סעריל יהודית שטרן ע"ה

אשר פעלה ויזמה פעולות ואירועים לאין ספור בלתי לה' לבדו, בדרכה הצנועה ברוב עוז ותושיה למען ההתעלות הרוחנית בבתי ישראל, נודעה בתפילותיה בדמעה ותחנונים לפני ה', נודככה בייסורים קשים ומרים.

אשת חיל עטרת בעלה שיבדלחט"א

הגאון רבי חיים שטרן שליט"א

ראש כולל הוראה לחשובי הלומדים בקהילתנו, המשגיח והמחנך הדגול בישיבתנו תורת ה', וראש מפעל "מאן מלכי רבנו" ו"מפעל חתני תורה והוראה" למען הרמת כבוד התורה ועידוד ידיעת התורה, קשור ודבוק ברבינו זצ"ל ובכל עת פועל מקרב לב ונפש ועומד לימין המכון ובכל הקשור להנחלת הלימוד בספרי רבינו זצ"ל.

ולמדנה בנותיכם נהי ואשה רעותה קינה אהה! כי גדול כים שברך מי ירפא לך

מכון כתבי בן מלך
המגיהים העורכים
ההנהלה

בעזרת ה' יתברך

אב תש"פ

מזמור לתודה

תודה לה' יתברך אשר הצליח דרכנו בארגון המכירה הגדולה של מוצרי עופות ודגים ומוצרי יסוד במחיר מסובסד לשמחת לב הרוכשים הרבים אשר השתתפו במכירה וחסכו הון רב וכמו כן נודה לה' על ההצלחה בחלוקת המוצרים שהגיעו לידי כל אחד ארוזים ומוכנים על הצד הטוב ביותר
התודה והברכה לכל נדיבי הלב שתרמו למען רווחת חברי הקהילה בתקופה קשה זו ותודה לכל העוזרים והמסייעים בארגון המשימה הגדולה
הנהלת מכון 'בן מלך'

בחסות

המעוניינים לתרום את הוצאות הגיליון לזיכוי הרבים,
נא לפנות ל- 054-8422488 או למייל mechonbenmelech@gmail.com